

*Gerila na Balkanu. Borci za slobodu, buntovnici ili banditi.
Istraživanje gerile i paramilitarnih formacija na Balkanu.
Saopštenja sa međunarodnog naučnog skupa održanog
14–16. septembra 2006. godine u Beogradu,
Leskovcu i Vranju,
Tokio–Beograd, 2007, 348 str.*

Лепо дизајнирана фотомонтажа корица и заштитни логотипи неколико ре-
номираних домаћих и страних истраживачких кућа (Институт за савремену исто-
рију, Факултет за безбедност и Институт за студије мира и разоружавања Универзи-
тета Меиђи у Токију) украшавају овај зборник радова са међународног научног
скупа одржаног прошле године у „аутентичном амбијенту на граници, где су обу-
чаване и одакле су на простор Турске од почетка 20. века убациване герилске
групе“. Међународни карактер скупа се изражава и у модерном двојезичном са-
држају зборника, што га чини приступачним не само српској већ и светској исто-
риографској целини. Аутори концепта скупа и каснијег зборника су имали инте-
ресантну и иновативну идеју да сагледају генезу, родослов и метаморфозе гериле
у балканским условима. На почетку уредници зборника су поставили више пи-
тања везаних за ову тему, али једно бисмо могли посебно да издвојимо из пред-
говора проф. др Тетсује Сахаре (Универзитет Меиђи, Токио): да ли су герила и
парамилитарне формације последица глобалних трендова или резултат локалних
особина типичних за одређене регионе? Донекле су одговор на ово питање у ширем
контексту покушали да пружи проф. др Момчило Павловић и проф. др Предраг
Марковић (ИСИ, Београд) у свом заједничком реферату који уопштено покрива
целу тему скупа од ускока и хајдука до ОВК. Др Улф Брунбауер из Института
за источноевропске студије у Берлину је продубио тему везаности поднебља и
локалних традиција у свом раду сагледавајући представе о повезаности планин-
ских предела и горштакког менталитета, као и судара горштакког насилног мента-
литета и либералних урбаних равничарских схватања у општем дискурсу балка-
низације.

Питање гериле на Балкану у реалним дешавањима у историјској перспек-
тиви занимало је велики део учесника скупа. Темом српских четника у Старој Срби-
ји и Македонији пре балканских ратова су се бавили проф. др Милан Мијалковски
(Факултет за безбедност), Сениша Антонијевић, проф. др Божица Младеновић
(Историјски институт) и мр Александар Животић (ИНИС). Рад проф. др Милана
Мијалковског садржи изузетно вредну анализу теоријско-нормативних основа чет-
ничког ратовања у српској војној доктрини у доба формирања теоретског приступа
герили у XIX веку. Локалну базу српског четничког покрета у Врању проучио је и
описао Сениша Антонијевић, који је дао и опширну листу српских четничких вој-
вода 1903–1912. Доприносом герилским борбама на територији Македоније 1904–
1908. најистакнутијих српских војвода тог доба – Косте Миловановића Пећанца
и Павла Блажарића Бистричког – бавила се проф. др Божица Младеновић. На ову
тему се надовезао мр Александар Животић који је сагледао делатност српских чета
уочи балканских ратова.

Др Коста Николић (ИСИ) и др Бојан Димитријевић (ИСИ) су проучавали питање развоја, после завршетка Првог и у току Другог светског рата, идеја четничког ратовања као битне помоћне снаге у условима рата са бројнијим (и потенцијално јачим) непријатељским снагама. Радило се о разрађеној герилској стратегији Југословенске војске која је за време Другог светског рата водила обликовању ЈВО у форми ројалистичког герилског отпора у Србији и Југославији. Истом раздобљу југословенске војне историје припада и рад мр Дмитра Тасића (Институт за стратегијска истраживања) о антигерилским напорима Краљевине СХС након Првог светског рата. Иначе ово је, нажалост, једни рад зборника везан за тему антигерилских операција иако је ово питање неодвојиво повезано са феноменом парамилитарних формација и представља важан кључ за разумевање саме природе гериле.

Још једна битна особина овог зборника је одсуство радова посвећених теми гериле предвођене комунистима – југословенских партизана или НОВЈ. Могуће да је ово „акцидентална последица“ претерано обимне историографске слике партизанског покрета у претходном раздобљу домаће историографије. Ако опаже ни недостатак ипак није случајан, онда би он могао да се базира на претпоставци да партизански покрет није имао балканску конотацију и генезу (већ коминтерновску и ближу дешавањима у револуционарној Шпанији и Кини него комитама, хајдучима и ускоцима) и зато не може да се посматра у оквиру зборника који се бави балканском герилом.

Посебно поглавље представља група радова аутора који су се бавили питањем парамилитарних формација (као наследника балканских герилских традиција) у ратовима за југословенско наслеђе. Проф. др Сахара Тетсуја је посматрала питање учешћа „обичних људи“ у злочинима које су починиле парамилитарне војне формације у рату на подручју бивше југословенске републике Босне и Херцеговине на примеру хашког осуђеника Милана Лукића. Др Никица Барић (Хрватски институт за повјест, Загреб) обратио је пажњу на још једног организатора српских парамилитарних формација у току ратова деведесетих – Синишу Мартића Шилта. С обзиром на то да су скуп и зборник представљали део глобалног пројекта „Косовско питање у југословенском и глобалном контексту у 20. веку“ јасно је да је део радова био посвећен и овој теми. Др Мариана Стамова (Институт за балканске студије, Софија) је покренула питање албанског фактора у дестабилизацији младе државности Републике Македоније са идејом о стварању Републике Илириде. Др Слађана Ђурић (Факултет за безбедност) је пратила процес адаптације и трансформације у власт сличних албанских структура (ОВК) с друге стране границе. Мр Владимир Петровић (ИСИ) је дао изузетно студиозан приказ стварања термина и феномена „етничко чишћење“ кроз историју западног Балкана од Првог српског устанка до наших дана. Улогу у лансирању термина „етничко чишћење“ америчке маркетиншке агенције „Рудер Фин“, коју је почетком деведесетих ангажовала босанска влада, објаснио је у свом кратком, али садржајном реферату Шинићи Јамазаки (Универзитет Меиџи, Токио).

Поглед на герилу као универзални појам дали су у својим рефератима проф. др Радомир Милашиновић и проф. др Ненад Путник (Факултет за безбедност). Проф. др Владимир Н. Цветковић и његове колеге су се бавиле терминологијом.

шком лествицом назива учесника „малих ратова“ – „бандити“, „герилци“, „партизани“, „бунтовници“ – и њиховим савременим наследницима – верским фундаменталистима и хакерима, као и нијансама разлика између тероризма и герилског ратовања. Ванбалкански контекст герилског ратовања, интересантан у типлошком смислу у Авганистану и Палестини, посматрали су проф. др Томоко Јамагиши (Универзитет Меиђи, Токио) и проф. др Акира Усуки (Јапански женски универзитет, Токио).

Ова широка лепеза погледа, приступа и учесника омогућила је скупу, и зборнику, изузетну разноврсност која се ипак није претворила у шаренило већ у богату композитну слику пуну унутрашњег садржаја. Идеја овог скупа и зборника представља сјајну методолошку замисао и ми можемо само да пожелимо да се рад у овом правцу настави, да скупови ове и сличне тематике и будуће обогаћују српску и светску историографију.

Мр Алексеј ТИМОФЕЈЕВ

Светлана Мирчов,
Јован Н. Томић: библиотекар и научник,
Народна библиотека Србије, Београд, 2007, 437 стр.

Народна библиотека Србије је недавно објавила докторску дисертацију др Светлане Мирчов, своје некадашње сараднице а сада управнице библиотеке Правног факултета у Београду, о академику и дугогодишњем управнику Народне библиотеке Србије Јовану Н. Томићу (1869–1932). Монографија се састоји из три дела од којих се први бави биографијом Јована Н. Томића (лични биографски подаци и подаци о породици, професорском и педагошком раду, раду у Народној библиотеци, боравку у егзилу, јавној делатности, пријатељству са Петром I Карађорђевићем), други се односи на његов научни рад и допринос, а трећи део представља библиографију радова и детаљан опис Томићеве заоставштине.

Јован Томић је рођен у Новој Вароши у Новопазарском санџаку. Школовао се у Крагујевцу и Београду, где је завршио Филолошко-историјски одсек на Великој школи. Радио је неко време као гимназијски професор, да би од 1903. па све до пензионисања 1927. провео као библиотекар и управник Народне библиотеке Србије. Његовом заслугом је обогаћен књижни фонд и рукописно одељење али и купљена зграда за Народну библиотеку на Косанчићевом венцу бр. 14. Редовни члан Српске краљевске академије постао је 1906. године. Јован Томић је био и један од оснивача Српске књижевне задруге и уредник *Српског књижевног гласника*. Бавио се истраживањем српске историје у турском периоду (истраживао је архивску грађу од друге половине 15. па до краја 18. века, посебно из Млетачког архива), историјом Црне Горе, народном епском поезијом и др. Његова заоставштина и библиотека чувају се данас у САНУ.

Приложена библиографија Јована Н. Томића састоји се од 622 библиографске јединице и то: библиографија Томићевих радова садржи 354 библиографске јединице а библиографија радова о њему 268. Монографија др Светлане